

ULOGA GOSPODARSKE DIPLOMACIJE U PRIKUPLJANJU MEĐUNARODNIH DONACIJA ZA PROTUMINSKO DJELOVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

DAVOR KOLENDA, mag. ekonomije, dipl. pravnik¹

Sažetak

Protuminsko djelovanje je relativno nova djelatnost, proizašla u velikoj mjeri nakon produkta 'Hladnog rata'. To je mnogostrana aktivnost u čijem središtu je opasnost od velikih površina koje su zagađene minama ili se sumnja da su zagađene minama ili drugim eksplozivnim ostacima iz rata. Procjenjuje se da je oko 20.000 žrtava mina godišnje u svijetu. Bosna i Hercegovina spada u zemlje koje nemaju dovoljno sredstava za rješavanje ovoga problema, koji postaje sve izraženiji u vrijeme smanjene aktivnosti potencijalnih donatora. U razdoblju smanjenih međunarodnih donacija i nemogućnosti Bosne i Hercegovine da izdvoji sredstva za protuminske akcije, potrebno je iznaći metode kojim bi se osigurala nedostajuća sredstva za učinkovitije izvođenje radova humanitarnog razminiranja, i to međusobno koordiniranim aktivnostima, te utjecajem gospodarske diplomacije, Povjerenstva za razminiranje u BiH, donatora i izvođača radova. Osnovni zadatak istraživanja u ovom radu je da se odrede realne mogućnosti gospodarske diplomacije (na naučno zasnovan način) u prikupljanju donatorskih sredstava za humanitarno razminiranje u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: *gospodarska diplomacija, protuminska akcija, donacija, humanitarno razminiranje.*

UVOD

Godine rata ostavile su u velikom broju zemalja milijune rasutih i neregistriranih nagaznih mina i drugih neeksplozivnih ubojitih sredstava (NUS). Regionalni ratovi u Africi, Europi i Južnoj Americi tijekom osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća razvili su milijune konvencionalnih mina bez restrikcija u korištenju i bez obilježavanja. Trenutna priroda rata i terorizma stavlja ovu prijetnju izravno na prag ljudske zajednice. Muškarci, žene i, posebno, djeca čine većinu sudionika svih nesreća protuminskog djelovanja u stanju mira.

Uz tisuće ozljeda i smrtnih slučajeva od nagaznih mina, i druga sredstva sprječavaju poljoprivrednike u korištenju velikih dijelova plodne zemlje, zdravstveni sustav je pretrpan uslijed strašnih ozljeda koje nanose, a sve to blokira razvoj vitalne infrastrukture, strana ulaganja i razvoj u mnogim zemljama kojim je taj razvoj od neprocjenjive važnosti. Pošto su nespремne suočiti se s tim problemima, države koje se oporave od rata, sa siromašnom socijalnom i političkom strukturom, trpe, nažalost, najveću štetu.

Protuminska djelovanja su relativno nova djelatnost, proizašla u velikoj mjeri nakon produkta 'Hladnog rata'. To je mnogostrana aktivnost u čijem središtu je opasnost od velikih površina koje su zagađene minama ili se sumnja da su zagađene minama ili drugim eksplozivnim ostacima iz rata. Procjenjuje se da je oko 20.000 žrtava mina godišnje u svijetu (Lisica,6;9).

¹ Davor Kolenda, mag. ekonomije, dipl. pravnik: Dolon d.o.o. Kneza Branimira 12, 20350 Metković, Republika Hrvatska, kolendadavor@hotmail.com.

Bosna i Hercegovina spada u zemlje koje nemaju dovoljno sredstava za rješavanje ovoga problema, pošto se njena državna vlast i infrastruktura nalaze u nesređenim postkonfliktnim prilikama i još uvijek trpe određene pritiske međunarodne zajednice.

Veličina minski sumnjive površine na kraju 2013. godine iznosi 1.218,50 km² ili 2,4% u odnosu na ukupnu površinu BiH (BHMAC,4;5).

Donatorska sredstva su činila više 90% sredstava uloženi u rješavanje problema mina i neeksplozivnih ubojitih sredstava. U posljednjih pet godina primjetan je znatan pad donatorskih sredstava. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine u posljednjih šest godina nije izdvojilo po 30 milijuna maraka na godišnjoj razini, koliko je predviđeno Strategijom protuminskih akcija 2009 -2019. godina.

Na humanitarno razminiranje utiču brojni činitelji i subjekti, među kojima su najznačajniji:

- 1. Gospodarska diplomacija;**
- 2. Povjerenstvo za razminiranje u BiH;**
- 3. Donatori**
- 4. Izvođači radova**

Oni bi trebali predstavljati ključne subjekte u pronalaženju donatorskih sredstava i povećanju učinkovitosti humanitarnog razminiranja u Bosni i Hercegovini.

U razdoblju smanjenih međunarodnih donacija i nemogućnosti Bosne i Hercegovine da izdvoji sredstva za protuminske akcije, potrebno je iznaći metode kojim bi se osigurala nedostajuća sredstva za učinkovitije izvođenje radova humanitarnog razminiranja, i to međusobno koordiniranim aktivnostima te uticajem gospodarske diplomacije, Povjerenstva za razminiranje u BiH, donatora i izvođača radova.

Predmet istraživanja ovog rada je humanitarno razminiranje u BiH i mogućnosti gospodarske diplomacije da poveća donirana sredstava, posebno u uvjetima nedostatka domaćih sredstava.

U svezi s predmetom istraživanja i ovakvom suštinom istraživačkog problema, nameću se brojni hipotetički stavovi, od kojih ćemo posebno izdvojiti sljedeće:

1. Skup protuminskih aktivnosti je sinergijski povezan, a suradnja između gospodarske diplomacije, Povjerenstva za razminiranje u BiH, međunarodnih donatora i izvođača radova može značajno doprinijeti povećanju stupnja ukupne učinkovitosti humanitarnog razminiranja.
2. Stalna edukacija menadžera u gospodarskoj diplomaciji i članova Povjerenstva za razminiranje u BiH, kao i izvođača radova, povećanjem njihove motiviranosti za prikupljanje donatorskih sredstava, u znatnoj mjeri će doprinijeti sigurnijem okruženju i boljem korišćenju prirodnih resursa.
3. Donatori, kao najveći investitori u projekte humanitarnog razminiranja u Bosni i Hercegovini, svojim uticajem na institucije Bosne i Hercegovine i finansijskom potporom procesu razminiranja imaju ključnu ulogu i mogu znatno doprinijeti

smanjenju troškova u zdravstvenom i socijalnom sektoru, koji su posljedica neučinkovitost protuminskog djelovanja.

Kao ključno, postavlja se pitanje kako diplomatskom aktivnošću pronaći donatorska sredstva za provođenje strategije razminiranja kada država nema ili ne želi da izdvaja neophodna sredstva za razminiranje.

Cilj ovog istraživanja je analiza postojećih saznanja o ulozi gospodarske diplomacije u prikupljanju međunarodnih donatorskih sredstava za protuminske akcije, kako bi se sagledale realne mogućnosti u budućem vremenu.

Neophodno je istražiti mogućnosti kako povećati donatorska sredstva u humanitarnom razminiranju da bi došlo do smanjenja stupnja opasnosti i ugroženosti stanovništva, uz istodobno smanjenje vremena razminiranja i povećanje gospodarske učinkovitosti, što u suštini i predstavlja **istraživački problem** u ovo radu.

Predmet istraživanja je uloga, značaj i mogućnosti gospodarske diplomacije u kreiranju strategija učinkovitog prikupljanja sredstava za protuminsko djelovanje.

U ovom istraživanju moguće je ostvariti razine znanstvenih saznanja od deskripcije do znanstvenih predviđanja o mogućoj ulozi gospodarske diplomacije u pribavljanju donatorskih sredstava za protuminske akcije, uz povećanje efektivnosti i učinkovitosti u razminiranju po novim projektima.

Znanstvenim opisom (deskripcijom) bit će izvršen prikaz tabelama i shemama te utvrđeni svi potrebni postupci za povećanje donatorskih sredstava.

Pravilnom primjenom donatorskih sredstava i unaprjeđenjem metoda humanitarnog razminiranja, uz aktivan odnos gospodarske diplomacije, Povjerenstva za razminiranje u BiH, donatora i izvođača radova, uz primjenu saznanja dobivenih znanstvenim istraživanjem, bit će povećana učinkovitost i djelotvornost humanitarnog razminiranja.

Rad upućuje na smjer i način upravljanja protuminskim aktivnostima - djelatnošću razminiranja i donatorskim sredstvima, kako bi se ostvarili ciljevi za normalan razvoj poduzetništva, razvoj pojedinca te razvoj društvene zajednice. Time se unaprjeđuju i politika sigurnosti te kvaliteta usluge humanitarnog razminiranja.

Dostupna stručna i teorijska literatura iz oblasti menadžmenta, a posebno menadžmenta u procesima razminiranja, također zahtijeva primjenu:

- filozofske (dijalektički metodološki pristup),
- opće (statistička i povijesno-komparativna metoda),
- posebne (dijalektička analiza i sinteza te metoda indukcije i dedukcije),
- empirijske (metode ispitivanja, metoda analize sadržaja i metoda promatranja),
i
- metoda rješavanje operativnih problema.

Izvori podataka su iz pisanih materijala. Značajan dio podataka prikupljen je u empirijskom dijelu istraživanja. Korištena literatura odnosi se na menadžment, a posebno na gospodarsku diplomaciju i korištenje metoda humanitarnog razminiranja. Prema kriteriju javnosti, izvori su otvoreni i javni (BH MAC, wikipedia, internet).

1. DIPLOMACIJA

Ministarstvo vanjskih poslova odgovorno je za vanjsku politiku zemlje i ovlašteno za potpisivanje međunarodnih sporazuma, ali ne provodi čitavu proceduru zaključivanja takvih sporazuma. Pregovori i potpisivanje dokumenata mogu biti predmet rasprave, pa čak i razlog sukoba sa drugim ministarstvima. Takvi sukobi rješavaju se pozitivno u ovisnosti od svakog pojedinačnog slučaja. Međutim, sva financijska odgovornost spada na ministarstvo financija, i to bilo da je riječ o multilateralnim pregovorima, o sudjelovanju u radu multilateralnih pregovora gospodarskih organizacija (npr. MMF) ili bilateralnih pitanja pomoći, carina, itd. Glavnu ulogu igra ministarstvo financija, koje čak često i potpisuje dokumenta. To nam ukazuje na činjenicu da se u jednoj državi poslovi gospodarske diplomacije ne daju samo diplomatama, nego se raspoređuju po službama.

Diplomacija je vremenom evoluirala, pa tako, prema mnogim izvorima, moderna diplomacija nastaje nakon potpisivanja Vestfalskog mira, 24. listopada 1648. godine, između cara Ferdinanda III., njemačkih kneževa, predstavnika Nizozemske, Francuske i Švedske. Tako, mnogi povjesničari Vestfalski mir smatraju početkom modernog diplomatskog doba.

Vestfalski sporazum sadrži četiri osnovna načela:

- načelo suvereniteta nacija – država i fundamentalno pravo na samoopredjeljenje,
- načelo pravne jednakosti među nacijama – državama,
- načelo obvezujućih međunarodnih ugovora među državama, i
- načelo neintervencije jedne države u unutarnja pitanja druge države.

Zbog tih načela je Vestfalski ugovor izuzetno značajan za međunarodne odnose. Tim ugovorom stvorena je baza modernog međunarodnog sustava neovisnih nacija-država.

Melissenova definicija glasi: Diplomacija se definiše kao mehanizam zastupanja, komunikacije i pregovaranja preko kojih države i drugi međunarodni akteri vode svoje poslove (Melissen,7;pp.xvi-xvii). Ona najbolje odražava i obuhvata postmodernu prirodu diplomacije, koju karakterizira simultano sudjelovanje mnoštva državnih i nedržavnih aktera. Tako veće zastupanje i sudjelovanje različitih interesnih skupina vodi, de facto, demokratizaciji političkih procesa na nacionalnoj i globalnoj razini, što diplomaciju i međunarodne odnose čini podložnim raznim uticajima fragmentacije i mogućem izbijanju sukoba zbog potencijalne paralize koju mogu prouzrokovati mnogi državni i nedržavni akteri. Državni akteri su gospodarska diplomacija, komercijalna diplomacija, korporativna diplomacija i poslovna diplomacija, a nedržavni akteri nacionalne nevladine organizacije i transnacionalne nevladine organizacije. Gospodarska diplomacija je suočena sa veoma kompleksnim standardima, koje reguliraju organizacije odgovorne za gospodarsku politiku, kao što su, naprimjer, Svjetska trgovinska organizacija (WTO), Međunarodni monetarni fond (MMF) ili Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD).

Napori specijaliziranih ministarstava da vode politiku koja se odnosi na problematiku međunarodnog pregovaranja i da utiču na strukturu i mehanizme globalnog upravljanja bacili su u sjenu prethodnu prominentnost ministarstava vanjskih poslova na gospodarskom i trgovinskom planu.

Nažalost, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine i Povjerenstvo za razminiranje nikad nisu uspjeli uskladiti aktivnosti na osiguranju međunarodnih donacija sa Ministarstvom vanjskih poslova i Vanjskotrgovinskom komorom Bosne i Hercegovine, niti su u proteklih šest godina u proračunu Bosne i Hercegovine uspjeli osigurati sredstva dostatna za razminiranje, predviđena Strategijom protuminskih djelovanja za razdoblje 2009-2019. godine.

1. 1. GOSPODARSKA DIPLOMACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Ekonomska diplomacija predstavlja specifičan i istančan spoj diplomacije u klasičnom smislu, ekonomskih nauka i nauka menadžmenta, metoda i tehnika pregovaranja sa stranim partnerima, odnosa s javnošću i prikupljanja ekonomskih informacija od interesa za privredu svoje zemlje ili tvrtke, u cilju plasmana na svjetsko tržište (Prvulović,8;7).

Gospodarska diplomacija koju vodi Ministarstvo vanjskih poslova (MVP) ili službenici drugog vladinog tijela definira se na sledeći način:

Gospodarska diplomacija se bavi pitanjima gospodarske politike, tj. radom delegacija u standardnim stalnim organizacijama kao što je WTO (Svjetska trgovinska organizacija) i BMP (Banka za međunarodna poravnanja – Bank of International Settlement). Gospodarski diplomati takođe prate i izvešćuju svoje vlade o gospodarskoj politici u drugim zemljama, te ih savjetuju kako najbolje odgovoriti tim izazovima. Gospodarska diplomacija koristi gospodarske resurse, bilo kao korist ili sankcije, radi ostvarivanja posebnih ciljeva vanjske politike. Pružanje potpore vlastitim poduzećima, primjerice u formi savjeta što trebaju izvoziti, pravne pomoći i izvoznih dozvola. Takva potpora uključuje pomoć nacionalnim poduzećima u osnivanju svojih filijala na drugim tržištima. U isto vrijeme, njena funkcija također može uključiti pripremu potpore stranim poduzećima zainteresiranim za investiranje u zemlji. Nažalost, politički ambijent u BiH otežava gospodarske aktivnosti. U BiH, pored problema koje je donijela globalna ekonomska kriza, i sam politički ambijent je otežavao ekonomske aktivnosti. Kao posljedice takvog političkog ambijenta i vanjska politika nije sinhronizovana (Sadžak,9;101).

U prikupljanju međunarodnih donacija za razminiranje MVP BiH je postiglo određene rezultate u 1996. godini, kada je došlo do velike donacije sredstava od strane Vlade SAD-a. Potom je u 1997. godini kao ambasador dobre volje pomogla i princeza Diana. Nažalost, od početka gospodarske diplomacije u BiH (početkom 2003. godine) jedina veća donacija, u iznosu od 4.500.000 EUR, došla je 2013. godine preko Europske komisije, jer se entiteti nisu mogli dogovoriti oko raspodjele sredstava donacija Europske komisije, pa su solomonskim rješenjem odlučili da ta sredstava idu za humanitarno razminiranje. Sve inicijative koje su dolazile od gospodarskih diplomata da se sinergijski nastupa prema donatorima (MVP, Ministarstvo civilnih poslova, Povjerenstvo za razminiranje u BiH i Vanjskotrgovinska komora) ostali su bez odgovora, jer u zemlji postoji nedostatak ekonomske politike koji će i najizravnije utjecati na rad ekonomske diplomacije (Sadžak,9;101).

BiH je označena kao zemlja visokog rizika za poslovanje pa je najveći svjetski donator u humanitarnom razminiranju, Vlada SAD-a, sve svoje poslove usmjerila na International Trust Fund (ITF) u Sloveniji.

Budući da je u proteklih 12 godina gospodarska diplomacija u BiH preživjela svoje „dječje bolesti“, vrijeme je da se ponovno pokrene pitanje strateške alijanse institucija koje bi, u cilju pribavljanja donacija za humanitarno razminiranje, činili:

- 1. Ministarstvo vanjskih poslova - Gospodarska diplomacija,**
- 2. Ministarstvo civilnih poslova, i**
- 3. Povjerenstvo za razminiranje u BiH**

Namjerno izostavljamo Vanjskotrgovinsku komoru BiH, jer je ona apsolutno nezainteresirana za bilo kakve aktivnosti osim trošenja zakonom određenih sredstava od poreza i sredstava iz proračuna. Dosada ih apsolutno nisu zanimali infrastrukturni radovi financirani donatorskim sredstvima.

Gospodarska diplomacija u BiH nije ni mogla uticati na pribavljanje sredstava od donatora jer to od nje nitko nije ni tražio, a, nažalost, nema ni elementarnih znanja o problematici humanitarnog razminiranja. Za taj posao ih se mora educirati i motivirati.

Budući da je MVP na čelu „lanca gospodarske diplomacije“, ono treba biti lider u tom procesu. Pokazalo se nedovoljnim to što je pomoćnik ministra vanjskih poslova član Povjerenstva za razminiranje u BiH, jer se radi o volonterskom poslu koji je dao minorne rezultate u prikupljanju međunarodnih donacija.

2. POVJERENSTVO ZA RAZMINIRANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Politiku razminiranja vodi Povjerenstvo za razminiranje u BiH pri Ministarstvu civilnih poslova BiH, a čine ga predstavnici tri konstitutivna naroda, koji svoj posao obavljaju kao sporedni.

Po Zakonu o deminiranju BiH iz 2002. godine „Tijela na razini BiH čine: Povjerenstvo za deminiranje u Bosni i Hercegovini. U svrhu izvršenja dugoročne zadaće deminiranja u Bosni i Hercegovini osniva se Povjerenstvo za deminiranje u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo), kao središnje tijelo za poslove razminiranja, koje Odlukom osniva Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vijeće ministara), utvrđuje njegov djelokrug rada i način financiranja. Povjerenstvo je u sastavu Ministarstva civilnih poslova i komunikacija i za svoj rad odgovara ovom ministarstvu. Povjerenstvo se sastoji od tri člana, koja posebnom odlukom imenuje Vijeće ministara iz reda zaposlenih radnika Vijeća ministara. Članove Povjerenstva bira Vijeće ministara na razdoblje od dvije godine. Članovi Povjerenstva imenuju se iz tri konstitutivna naroda na prijedlog ministra i dva doministra civilnih poslova i komunikacija. Povjerenstvo se sastaje najmanje jedanput mjesečno.

Povjerenstvo će izvršavati sljedeće zadatke:

a) predstavljati Bosnu i Hercegovinu na svim konferencijama, domaćim i međunarodnim, koje se odnose na akcije protiv mina, a naročito u međunarodnoj kampanji za zabranu kopnenih mina, te na stručnim konferencijama,

b) odobravati Standarde za uklanjanje mina i neeksplozivnih ubojnih sredstava (u daljnjem tekstu: NUS) u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Standardi BiH),

c) predlagati kvalificirane i kompetentne kandidate za mjesta direktora, pomoćnika direktora Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: BHMACH-a) i šefa financija koje imenuje Vijeće ministara,

d) na prijedlog direktora, odobravati interne propise za rad Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini,

e) poboljšavati suradnju između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske,

f) podnositi izvješće Vijeću ministara i redovito izvještavati Odbor donatora o aktivnostima Povjerenstva, kao i o napretku operacija deminiranja, sukladno izvješćima koja dostavi Centar za uklanjanje mina,

g) obavljati i druge poslove sukladno Odluci o osnivanju Povjerenstva.

Povjerenstvo će, u suradnji sa Odborom donatora, koji se sastoji od Misije Ujedinjenih naroda (u daljnjem tekstu: UNDP), Ureda Visokog predstavnika (u daljnjem tekstu: OHR) i drugih donatora, organizirati strukturu koja će usmjeravati sredstva za uklanjanje mina i omogućiti BHMACH-u da obavlja obimne i efikasne operacije humanitarnog uklanjanja mina.

Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini.

Kao stručna služba Povjerenstva, formirat će se Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini-BHMACH. BHMACH osniva Odlukom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i utvrđuje njegovu organizaciju, kao i dužnosti koje će vršiti u ime Povjerenstva. BHMACH ima urede u Banjoj Luci i Sarajevu koji za svoj rad odgovaraju BHMACH. BHMACH može privremeno osnovati i regionalne urede, ako se za to ukaže potreba“ (Parlament BiH,12;1.-2.).

Samo u prvom mandatu, od 1998. do 2000. godine, Povjerenstvo za razminiranje u BiH se nametnulo kao ravnopravni pregovarački partner. Članovi Povjerenstva su ujedno bili i članovi Upravnog odbora ITF-a. Od 2000. do 2014. godine Povjerenstvo je uglavnom statiralo i kao najveći problem u svom radu navelo da na godišnji sastanak u Genevi, u organizaciji ITF-a, može ići samo jedan član Povjerenstva?! Tek nakon pritiska javnosti, zbog korupcijske afere u Centru za uklanjanje mina u BiH, koji je tehnički servis Povjerenstva, počeli su se primjećivati određeni znakovi aktivnosti. Nameće se potreba da Povjerenstvo, u suradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH i Ministarstvom vanjskih poslova BiH, preuzme inicijativu u pribavljanju donatorskih sredstava, jer je sramota da to za nas rade Slovenci.

Potrebno je mnogo napora kako bi se kod glavnog donatora, Vlade SAD-a, razbila sumnja u opću korumpiranost birokratskih struktura u BiH.

3. PROTUMINSKO DJELOVANJE

Protuminsko djelovanje obuhvata aktivnosti kojima se pokušavaju ublažiti socio-ekonomske i ekološke posljedice miniranosti (UNICEF,11). Protuminsko djelovanje se ne bavi samo razminiranjem, nego i ljudima i društvenom zajednicom te posljedicama koje na njih ostavlja kontaminiranost minama. Cilj protuminskog djelovanja je umanjiti rizik od mina kako

kontaminacija minama ne bi predstavljala problem za razvoj gospodarstva, društva i zdravstva u kojem će se voditi računa o potrebama žrtava (IMAS,5;16).

U BiH se protuminsko djelovanje definira kao skup aktivnosti usmjerenih ka rješavanju posljedica nastalih kontaminacijom minama i NUS-om s ciljem ponovne uspostave sigurnog okruženja u područjima zagađenim zaostalim minskim poljima i NUS-om osiguravajući pri tome normalan život i ekonomski razvoj ljudi (Vijeće ministara,10;5).

Protuminsko djelovanje u sebi sadrži pet međusobno suprotstavljenih komponenata:

- 1. humanitarno razminiranje: izviđanje mina i NUS-a (generalno, tehničko, završno), izrada karata, obilježavanje i čišćenje mina,**
- 2. upozoravanje na mine,**
- 3. pomoć žrtvama, uključujući i njihovu rehabilitaciju i reintegraciju,**
- 4. uništavanje zaliha protupješačkih mina, i**
- 5. zastupanje politike protiv upotrebe protupješačkih mina.**

Analizirajući dosadašnje projekte koji su rađeni donatorskim sredstvima simptomatično je da je svaki drugi projekt tehničkog izviđanja obavljan bez mina. To svakako predstavlja besmisleno trošenje nečijeg novca. U isto vrijeme poznata minska polja koja nisu razminirana mogu predstavljati „besplatnu samouslugu“ raznim mogućim teroristima. Postoje indicije da se dio minskoeksplozivnih sredstava našao na području koji kontrolira ISIL, ali i na ukrajinskom ratištu. Streljivo korišteno u terorističkoj akciji u Parizu 2015. godine također potječe s područja Bosne i Hercegovine. Posebno je važan događaj terorističkog akta u objektu „FIS“ Vitez, koji je počinio deminer, koristeći eksploziv iz minskog polja. Takve pojave treba unaprijed spriječiti kako bi se spriječila moguća teroristička djela koja mogu proizaći kao posljedica neučinkovitog humanitarnog razminiranja BiH.

Neophodno je uvesti nove metode u humanitarno razminiranje koje dozvoljava IMAS (Međunarodni standard za uklanjanje mina), kao što je „Ciljano izviđanje“, jer je ono znatno učinkovitije od generalnog izviđanja i ne može se desiti da se načini projekt u kojem nema mina. Ova metoda je u eksperimentalnoj fazi u BiH i vjerojatno je da će je strani donatori podržati radi njene učinkovitosti.

4. DONATORI

Donatori su „pojedinaac ili organizacija koja odobrava grantove ili priloge onima koje donira (engl. Donor, Grantor).“

Donacija je dar u formi novca, vlasništva i/ili usluga, obično humanitarnoj organizaciji. Individua ili pravno lice koje daje donaciju je donator, a druga strana je primalac donacije. U razvijenim poreskim sistemima, takav oblik poklona socijalno-razvojnog sektoru, finansiranju civilnog društva i NVO-programa stimuliše se umanjeanjem taksu ili odbijanjem od poreza na imovinu i zaradu (wikipedia,13).

Najveći donatori za humanitarno razminiranje u BiH su:

- **Europska komisija;**

- **Norveška narodna pomoć (NPA);**
- **International Trust Fund for demining and mine victims assistants (ITF) Ljubljana;**
- **UNDP;**
- **Vlada Republike Njemačke;**
- **Vlada Japana;**
- **Vlade prijateljskih zemalja.**

Donaciju za protuminske akcije vlade pojedinih zemalja daju neposredno nevladinim udrugama čije je sjedište u njihovim zemljama i koje u BiH implementiraju donaciju na način da dovedu svoj menadžment, a zaposle lokalne deminare (Njemačka - „Demira“, Norveška - „NPA“ ...).

ITF je donedavno bio najveći donator, a osnovan je na inicijativu Vlade SAD-a po načelu „mečiranja“, tako da će Vlada SAD-a, na svaki dolar koji za protuminske akcije i pomoć žrtvama mina uloži bilo koji donator, dati još toliko.

U 2010. godini za protuminsko djelovanje u BiH utrošena su finansijska sredstva u iznosu od 57.870.000 KM ili 73,04 % od plana, od čega su 46,78 % međunarodne donacije (BHMAL,1;23).

U 2011. godini utrošena su finansijska sredstva u iznosu od 40.656.550 KM ili 51 % od plana, od čega je iz međunarodnih izvora izdvojeno 20.539.435 KM (BHMAL,2;23).

U 2012. godini utrošena su finansijska sredstva u iznosu od 33.540.819 KM ili 42 % od plana, od čega je iz međunarodnih izvora izdvojeno 16.663.249 KM (BHMAL,3;22).

U 2013. godini za protuminsko djelovanje u BiH, prema raspoloživim podacima Centra za uklanjanje mina u BiH, utrošena su finansijska sredstva u iznosu od 35.499.420 KM ili 44 % od plana (79.960.000 KM). Od toga je iz domaćih (BIH) izvora izdvojeno 16.727.218 KM ili 81 % od plana, dok je iz međunarodnih izvora (donatori) izdvojeno 18.772.202 KM ili 125 % od plana (BHMAL,4;23).

Vidljiv je ogroman pad donatorskih sredstava implementiranih putem ITF-a, od 27.349.445 KM u 2008. godini pa do 4.459.624 KM u 2013. godini.

Nažalost, jedan je dio donacija zloupotrijebljen za pranje novca.

Najdrastičniji primjer je grčka nevladina organizacija „IMI“, koja je svojoj Vladi ispostavila račun na 9.000.000 EUR za humanitarno razminiranje na području općine Čelinac, gdje nikad nije bilo nijedne mine.

Korupcijska afera u BH MAC-u još nije dobila svoj sudski epilog.

Pokušaj izmjena Zakona o razminiranju u dva navrata je propao u Parlamentu BiH na zahtjev donatora, jer se njegovom izmjenom htjelo postići upravljanje donatorskim sredstvima. Očito je da se na polju pronalazjenja novih donacija za humanitarno razminiranje moraju učiniti

krupni koraci, prvenstveno uključivanjem svih zainteresiranih, a kao predvodnik se mora nametnuti gospodarska diplomacija. Kako bi gospodarska diplomacija bila osposobljena za ove poslove, neophodno je izvršiti edukaciju.

Ako Vlada SAD-a za edukaciju svojih vrhunskih menadžera godišnje izdvaja blizu 40 milijardi dolara, onda će biti neophodno pronaći i donatorska sredstva za edukaciju gospodarskih diplomata i menadžera u oblasti humanitarnog razminiranja.

ZAKLJUČAK

Na osnovu provedenog istraživanja dobiveni su rezultati koje je moguće iskazati kroz sljedeća zaključivanja

1. Skup protuminskih aktivnosti je sinergijski povezan, a suradnja između gospodarske diplomacije, Povjerenstva za razminiranje u BiH, međunarodnih donatora i izvođača radova može značajno doprinijeti povećanju stupnja ukupne učinkovitosti humanitarnog razminiranja.
2. Stalna edukacija menadžera u gospodarskoj diplomaciji i članova Povjerenstva za razminiranje u BiH, kao i izvođača radova, povećanjem njihove motiviranosti za prikupljanje donatorskih sredstava, u znatnoj mjeri će doprinijeti sigurnijem okruženju i boljem korišćenju prirodnih resursa, a tako pribavljena sredstva mogla bi se ponovno iskoristiti za protuminsko djelovanje.
3. Donatori, kao najveći investitori u projekte humanitarnog razminiranja u Bosni i Hercegovini, svojim uticajem na institucije Bosne i Hercegovine i finansijskom potporom procesu razminiranja, imaju ključnu ulogu i mogu znatno doprinijeti smanjenju troškova u zdravstvenom i socijalnom sektoru, koji su posljedica neučinkovitosti protuminskog djelovanja, a u završnici sve to bi doprinijelo učinkovitijem izvođenju radova humanitarnog razminiranja.
4. Gospodarska diplomacija mora se nametnuti kao lider u pronalaženju međunarodnih donacija za protuminsko djelovanje.
5. Gospodarska diplomacija ima velike mogućnosti u privlačenju stranih donatora za akcije humanitarnog razminiranja u Bosni i Hercegovini.
6. Neophodno je osigurati političku volju svih sudionika u Bosni i Hercegovini za kreiranje novih strategija protuminskog djelovanja.
7. Neophodno je osigurati primjenu domicilnog zakonodavstva u provođenju javnih tendera.
8. Učinkovitim i ekonomičnim razminiranjem razbiti famu o korumpiranosti u ovoj oblasti i na taj način ponovno zainteresirati donatore, a posebno spriječiti eventualnu krađu minskoeksplozivnih sredstava iz nerazminiranih površina i njihovu zlouporabu u terorističke svrhe.

Na osnovu izloženog možemo konstatirati da su u cijelosti ostvareni postavljeni ciljevi istraživanja, s da su dobiveni rezultati takvog kvaliteta i karaktera da se mogu koristiti u realnoj praksi i da mogu korisno poslužiti u daljnjim istraživanjima ove problematike.

LITERATURA

1. BH MAC, (2010.), Izvještaj o protuminskom djelovanju u Bosni i Hercegovini.
2. BH MAC, (2011.), Izvještaj o protuminskom djelovanju u Bosni i Hercegovini.
3. BH MAC, (2012.), Izvještaj o protuminskom djelovanju u Bosni i Hercegovini.
4. BH MAC, (2013.), Izvještaj o protuminskom djelovanju u Bosni i Hercegovini.
5. IMAS, (2003.), Međunarodni standardi za protuminsko djelovanje, II. izdanje.
6. Lisica, D., (2006.), Upravljanje rizicima u planiranju protuminskih akcija, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Povjerenstvo za razminiranje, Sarajevo.
7. Melissen, J, (1999.), ed. Innovation in Diplomatic Practice, Macmillan, London.
8. Prvulović, V., (2006.), Ekonomska diplomacija, Megatrend, Beograd.
9. Sadžak, M., (2014.), Ekonomska diplomacija BiH, DES d.o.o., Sarajevo.
10. Vijeće ministara, (2004.), Strategija protuminskog djelovanja Bosne i Hercegovine.
11. UNICEF, (1988.), International Guidelines for Landmine and Unexploded Ordinance Awareness Education, New York.
12. Parlament BiH, (2002.), Zakon o razminiranju u Bosni i Hercegovini.
13. Wikipedija.org.

DAVOR KOLENDA

**THE ROLE OF ECONOMIC DIPLOMACY IN COLLECTING
INTERNATIONAL DONATIONS FOR MINE ACTION IN BOSNIA AND
HERZEGOVINA**

Mine action is a rather new activity, which is a product of the „Cold war“. It is a miscellaneous activity which focuses on mine contamination or areas that might be contaminated or other UXO from the war. There are approximately 20.000 casualties every year in the world. Bosnia and Herzegovina is one of the countries which do not have funds to solve this problem which is more expressed in times of diminished activities of potential donors. During the period of reduced international financing and the inability of Bosnia and Herzegovina to allocate funds for mine action, it is necessary to find a method that would ensure the missing funds for the effective execution of the works of humanitarian demining, and to mutually coordinated activities, and the impact of economic diplomacy, the Demining Commission in Bosnia and Herzegovina, donors and contractors. The main task in this paper is to determine real possibilities of economic diplomacy (scientifically based) in fundraising for humanitarian demining in Bosnia and Herzegovina.

Key words: economic diplomacy, mine action, donations, humanitarian demining